

طی هفته‌های گذشته و با توجه به ناآرامی‌های اجتماعی، جهت‌گیری‌های متفاوتی درباره اجرای‌های روی صحنه تئاتر شکل گرفته است. بسیاری از هنرمندان معتقدند هنر، جریان‌ی متداوم است که نمی‌توان آن را متوقف کرد.

این هنرمندان معتقدند تئاتر، شغل آن‌هاست و مانند دیگر مشاغل اجتماعی، تعطیل پذیر نیست. بر این اساس، محمدهادی عطایی، بازیگر و کارگردان با اشاره به ضرورت

تحت هیچ شرایطی نباید تئاتر را تعطیل کرد

در گفت‌وگو با فاطمه زمانی، کارگردان نمایش «نوکر شیطان» مطرح شد

روزگار سخت زندگی کردن بهلول وار

اجرای نمایش «نوکر شیطان» نوشته رسول بانگین که شباهت غریبی به شیوه و سبک نوشتاری اسماعیل خلیج دارد و در قهوه‌خانه و با زبان ته‌شهری در جریان است

جذبیم کرد که چرا باید این همه سال از این نمونه‌های بارز و در واقع پارادایم و الگوهای ایرانی پرهیز و چه بسا غفلت شده‌است؟! برای همین پای صحبت کارگردانش فاطمه زمانی که با مهارت این نوع زبان و شاکله قهوه‌خانه‌ای را اجرا کرده، نشستیم. البته او نیز چندان آگاهی بر این اتفاق نداشت؛ هر چند با خود این نوع آدم‌ها و حال‌وهوای حاکم بر روابط این لات‌های، رسیده به نوعی بی‌انگیزگی و پوچی آشنایی داشت. نمایش در یک قهوه‌خانه و برای جمعی از لات‌هاست که زن گریز شده‌اند و از آنها غیبت می‌کنند اما دیگرانی با به این قهوه‌خانه می‌گذارند که آنان را تغییر دهند و شاید این دیگر میسر نباشد. نمایش نوکر شیطان با طراح، کارگردانی و تهیه‌کنندگی فاطمه زمانی از ۲۴ مهر ساعت ۱۹ و ۳۰ دقیقه در سالن استاد جعفر والی تالار محراب روی صحنه می‌رود و احمدرضا نورالهی، سیاوش ضابط، رضا حسین‌نژاد، مهرداد قادری، فرید گلریز، مینا ترکمن، مسعود تاج‌کریمی، علیرضا یاسری، پویا آصفی، سیدمجید حسینی، پرستش پوره‌میرزا، پوریا رضایی، عارف رستمی، آرمان مرائی، ایمان راعی، فاطمه زمانی، سمیه رجبی، علی صدیقی‌سعید، نگین بیگی و لیلا صفری بازیگران آن هستند.

فاطمه زمانی نیز از زمان مدرسه تئاتر کار کرده اما در دانشگاه تربیت بدنی و مترجمی زبان خوانده و بعد از دوره آموزشی بازیگری تانکون در ۲۵ نمایش کار کرده و هفت نمایش را به صحنه برده و سال ۹۹ با چهار نمایش پرچاترینین کارگردانی شده و همچنین در سال ۱۴۰۰ در ۱۸ نمایش بازی کرده و الان هم در گروه سافاتا دارد بازیگری تدریس می‌کند. نمایش‌های سوء تفاهم از آبر کامو، توبه از خودش، شکار مرگ، به اسم بازی مرگ از آیرا لوین، نقاشی روی چوب از اینگمار برگمن، به مناسبت ورود اشکان از کامران مولایی و پنج ثانیه برف از عباس جمالی از دیگر نمایش‌های اوست.

چرا برای یک بار دیگر متن نوکر شیطان را کار می‌کنید؟

استقبال خوب مخاطب در بار اول اجرا، اصرار برخی از دوستان برای اجرای مجدد و تمایل شخصی خودم برای اجرای مجدد...

آیا اجرای دوم با اجرای اول فرق‌هایی دارد؟

بله، حتی دیالوگ‌ها و خط داستان، صحنه‌ها و کارگردانی اثر ۸۰ درصد با اجرای قبلی متفاوت است.

در متن رسول بانگین چه تغییرات مهمی داده‌اید؟

در متن سه شخصیت وارد کردم که دو نوجه و یک شاگرد قهوه‌چی بود. داستان اصلی سر جایش است اما برای کم‌دی بیشتر کار، خودم اتفاقاتی را رقم زدم که به نوعی شناسنامه دادن بیشتر به افرادی مثلا قهوه‌چی بود. البته صحنه آخر اصلا این که می‌بینید نیست؛ در متن اصلی چند شخصیت دیگر در انتها می‌میرند... مثل رضا چهارصد و اصغر... به طور کل متن اصلی که دیالوگ‌های جذاب‌تر و استخوان دارتری داشت.

در اجرای دوم چه نکاتی تغییر کرده‌اند؟

اجرای قبل متن اصلی بدون تغییرات بود و تعداد شخصیت و پایان داستان متفاوت تر بود و میزانشن ها و دکور هم تغییر کرد.

می‌دانستید که نویسنده نوکر شیطان متأثر از اسماعیل خلیج، به ویژه متن جمعه‌کشی است؟
خیر، اما می‌دانستم درنوع نوشتاری و توجه به قشر فقیر و حاشیه‌نشینان شباهت‌هایی دارند.

مردهای زیادی در این متن بازی می‌کنند، برای یک کارگردان زن چنین هادیتی سخت نیست؟

از آنجاکه من در محل کار و محیط تئاتر فارغ از جنسیت، بسیار جدی و هدفمند کار می‌کنم، این کار و هدایت بازیگران با توجه به شناخت و قوانینی که طی ۸۰ جلسه سه‌ساعته تمرین، به صورت منظم از سوی گروه بازیگران اجرامی شود برام سخت نبود.

گزینش بازیگران بر چه پایه‌ای است؟

هنرجوهای کلاسم بودند یا دوستانی بعد از دورخوانی و جلسات اولیه تمرین برای این نقش ها انتخاب شدند.

آیا محتوای این متن درباره ضدیت مردان ضرور با زنان است؟

متن اصلی بله، من سعی کردم در لایه سطحی متن یک داستان رئال در حال اتفاق باشد اما در لایه‌های زیرین متن به مسائل روز جامعه و مردم هم پرداخته شود و

روشن ماندن چراغ تئاتر گفت: جوان‌هایی که با توجه به ناآرامی‌های جامعه معتقدند تئاتری نباید روی صحنه باشد و لزومی برای اجرا وجود ندارد، آیا می‌دانند چه بزرگانی چون زنده‌یادان خسرو یامداد، حمید سمندریان و سایر هنرمندان بزرگ تئاتر عمرشان را صرف کردند تا چراغ این هنر تحت هیچ شرایطی خاموش نشود. او ادامه داد: این روزها ما فقط از جملات و کلماتی از بزرگان وام می‌گیریم که به نفع‌مان است

و متأسفانه این بسیار نگران‌کننده است. این هنرمند با اشاره به این‌که در زمان همه‌گیری ویروس کرونا نیز بسیاری از هنرمندان حتی درفضای مجازی تلاش کردند تا تئاتر فراموش نشود، افزود: در این‌که تئاتر همواره مورد بی‌مهری قرار گرفته، شکی ندارم اما آیا می‌توان همه چیز را از ریشه زد و تئاتر را رها کرد؟! ای کاش هوش هیجانی خود را کنترل کنیم و بیش از پیش برای بهتر شدن شرایط تلاش کنیم.

فرهنگ

CULTURE

۱۱

یکشنبه ۲۹ آبان ۱۴۰۱ ۶۳۶۰ شماره

نگاه

به انگیزه روز جهانی کودک

تجربه صد ساله تئاتر کودک ایران

رضا آشفته گروه فرهنگ

تخصصی‌ترین نوع تئاتر در جهان همانا تئاتر کودک است که از زبان، بیان و حال‌وهوای متفاوتی نسبت به انواع تئاتر برخوردار است، زیرا که باید کودکانه فکر کرد و زیست که بتوان به ذهنیت کودکانه، با نهاد.

البته سیر در نوجوانی نیز چیزی در حد فاصل کودکی و جوانی است که آن هم متفاوت‌ترین دوره این نوع تئاتر تلقی می‌شود و چه بسا کمتر نویسنده و کارگردانی بتواند برای نوجوانان کار در خوری را به‌ثمررساند.

در ایران ما نیز از آغاز قرن چهاردهم ه‍.ش جبار باغچه‌بان در مقام پایه‌گذار تئاتر کودک در مهدکودک که آن را هم خودش بنیان‌گذاری کرده بود، شروع شد و مدرسه عالی موسیقی از نخستین نهادهایی بود که در این دوره -۱۳۰۰ هجری شمسی به بعد- به تئاتر کودک، توجه ویژه کرد. این مدرسه در یک آگهی در نشریه «آینده»، دی ۱۳۴۶ اعلام کرد که برآن است هر ماهه نمایشی برای کودکان روی صحنه ببرد و نمایشنامه‌نویسان را برای نوشتن نمایش برای کودکان کوکان فراخواند. تماشاخانه تهران نیز که از سال ۱۳۲۴ آغاز به کار کردند، در دهه ۲۰ شماری نمایش ویژه کودکان را در روزهای جمعه روی صحنه آوردند. آگهی‌های نمایش ویژه کودکان در تماشاخانه تهران، در دو نشریه اطلاعات ۱۴ اسفند و اطلاعات هفتگی ۲۴ اسفند سال ۱۳۲۴ گواهی بر اجرای این‌گونه نمایش‌ها در تماشاخانه تهران‌اند. اما در دهه‌ها بعد تئاتر کودک و نوجوان به‌طور پراکنده به‌عنوان یک امر جدی تلقی شد و یکی از این کارگردانان رضا پاک است. بزرگ‌ترین کار رضا پاک در اواسط دهه ۴۰ و با همراهی مرضیه برومند و گروهی از هنرمندان شکل گرفت. وی در این دوره، نخستین آثار جدی را برای کودکان و نوجوانان روی صحنه برد. بی‌تردید می‌توان گفت که تئاتر کودک و نوجوان توسط رضا پاک، مرضیه برومند و همکاران شان در آن سال‌ها به‌طور حرفه‌ای پایه ریزی شد.

و چه‌بسا راه‌اندازی کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان در دهه۴۰ سرآغاز این راه بوده و بسیاری از کارهای بسامان در همین مرکز چه به‌صورت صحنه‌ای و چه عروسکی برای کودکان و نوجوانان شکل گرفته و این هنرمندان، همزمان با شکل‌گیری کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، به‌طور جدی تئاتر عروسکی را نیز پیگیری کردند و بعدها با همراهی جوانانی که از دل کانون بیرون آمدند، مانند حمید جبلی، ایرج تهااسب، فاطمه معتمدآریا، آریلا پسبانی و... تئاتر کودک و نوجوان را دنبال کردند. پس از پیروزی انقلاب، دو نمایش موفق و به یادماندنی «اولدوز و کلاغ‌ها» به کارگردانی رضا پاکب در سال ۱۳۵۹ و «یک جفت کفش برای زهرا» به کارگردانی بهرام شاه‌محمدلو، در سال ۱۳۶۰ در تئاتر شهر، سالن چهرسا اجرا شدند. نمایش‌هایی که خاطره موفقیت و استقبال بی‌نظیر تماشاگران از آنها هنوز در خاطره‌ها مانده است، بالغ بر ۱۲۵۰ اجرا، سه اجرا در روز، صف‌های طولیل که چند دور گرد تئاتر شهر می‌گشت و کف‌زدن‌های بی‌وقفه تماشاگران. سرآغاز جشنواره‌های تئاتر کودک و نوجوان در دهه ۶۰ به توسعه و گسترش و شناخت نسبی‌تر این نوع برای همه ایران به شکل بارزی نقش داشته است. بنابراین اگر امروز گونه‌هایی متنوع از تئاتر برای کودکان و نوجوانان هراگاهی در تئاترهای تهران و شهرستان‌ها اجرامی شود همانا مدیون همین هنرمندانی است که ضمن برخورداری از روحیه کودکانه و داشتن ناخودآگاه فانتزی به دنبال تثبیت نوعی هنر نمایشی کاربردی برآمده‌اند که در پیوست کارهای قابل ذکر این مسیر دشوار را برای دیگران هموار ساخته‌اند که در تجلی این نوع هنر ویژه حرکت‌های سب‌بسته‌ای را تثبیت‌کنند.

قاب

یک ایده جذاب برای اشاعه فرهنگ

شاید خیلی ساده باشد که تصمیم بگیریم

یک کامیون را به صحنه تئاتر تبدیل کنی و با آن

در مکان‌های مختلف به اجرای نمایش بپردازیم از

همین ایده ساده، نیم قرن است که به اشاعه

تئاتر در سراسر کشور کمک کرده است. بسیاری از

بزرگان و جوانان تئاتر کشور از پاک‌ها، برومند‌ها،

شاه محمدلوه‌تا عمو فیتیه‌ای‌ها و قناد‌ها به

همین کامیون‌ها، تئاتر را به گوشه گوشه شهرهای

بزرگ و دور افتاده بردند تا شادی را میان کودک و

نوجوانان بیاورند. کامیون‌هایی که هنوز هم در

سفح جاده‌ها به شهرهای مختلف می‌روند

و دیدن تئاتر را فقط در سالن‌های پایتخت دیدن

تمرکززدایی می‌کنند.

مکتب

حرف مردمان فرودست

نمایش قهوه‌خانه‌ای که به اسم اسماعیل خلیج در تئاتر ایران شناخته می‌شود، ظهور طبقه فرودست اجتماع در صحنه‌های تئاتر بود تا بتوانند گفتمان درون اجتماعی خود را پیش روی مخاطبان قرار دهند. این شیوه تئاتر خیلی زود طرفدارانی پیدا کرد، زیرا راوی قصه آدم‌هایی بود که کمتر از آنها و دغدغه‌های‌شان حرفی به میان می‌آمد اما آنها بخش اصلی جامعه بودند و برای همین نمایش‌های قهوه‌خانه‌ای توانست شرایط مردمی شدن تئاتر را فراهم کند.

گرچه برخی این نوع تئاتر را ابتدا با سینمای فیلمفارسی مقایسه کردند اما نقد و نظره‌های مثبتی که بر نمایش‌های قهوه‌خانه‌ای نوشته شد، نشان داد این شیوه بر بستر گفتمان اجتماعی شکل گرفته وعاری از سینمای بدون محتوای فیلمفارسی است. همین استقبال از نمایش‌های قهوه‌خانه‌ای اسماعیل خلیج باعث شد تا چهره‌های دیگری همچون زنده‌یاد محمود استادمحمد هم با نمایش «آسید کاظم» به این عرصه وارد روند و همچنان نیز نمایش‌های قهوه‌خانه‌ای روی صحنه می‌روند.

تئاتر

زندگی وودی آلن در «حافظ»

نمایش «پاهای آدم چقدر می‌تونه دراز باشه» که به زندگی وودی آلن، کارگردان سینما می‌پردازد و موزیکال است از امروز ۲۹ آبان در تالار حافظ روی صحنه می‌رود.

مجید ابراهیم‌زاده، نویسنده و کارگردان نمایش پاهای آدم چقدر می‌تونه دراز باشه درباره اجرای این اثر نمایشی گفت: این اثر یک درام اجتماعی

درباره زندگی وودی آلن است که بخشی از آن برگرفته از واقعیت و بخشی زاییده ذهن است. این نمایش یک کلاز ترکیبی از تکه‌ها یه‌هایی است که به هم ربط پیدا می‌کنند و یک کمدی سیاه است. ابراهیم‌زاده درباره شیوه اجرایی مدنظر نمایش، افزود: پاهای آدم چقدر می‌تونه دراز باشه، کاملاً موزیکال و یک کسرت تئاتر است.

وی درباره روند تولید این اثر نمایشی، یادآور شد: حدود هشت ماه است که نمایش را تمرین می‌کنیم. این نمایش حدود ۴۰ بازیگر، موزیسین و عوامل صحنه دارد. ابراهیم‌زاده درباره اجرای نمایش پاهای آدم چقدر... در شرایط فعلی، تأکید کرد: طی جلسه‌ای که با عوامل گروه داشتیم همه موافق بودند نمایش را با وجود شرایط سخت تبلیغ تئاتر و همچنین حضور مخاطب در سالن، روی صحنه ببریم / مهر